

отримання державного сертифікату, який би підтверджував їхню професійну придатність. Проте, незважаючи на всі позитивні зміни, ця галузь залишалася недосконалою та потребувала подальшого реформування.

**Висновки.** Окремий щабель у цій галузі посідає питання підвищення кваліфікації вчителів, які вже працюють, оскільки спричинена глобальними змінами поява нових форм та методів навчання вимагає подальшого розвитку й педагогічної освіти. У Сполучених Штатах цей процес контролюють федеральні програми, відділи освіти окремих штатів та окремі навчальні заклади. Для найбільш активних педагогів передбачено виділення стипендій для заохочення подальшої наукової діяльності.

Педагогічна освіта у США пройшла довгий та складний шлях еволюції, зазнавши кардинальних змін. Незмінним залишається тільки одне – професія вчителя є однією з шанованих та найбільш корисних для суспільства, тому залишається дуже популярною.

### Література

1. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры : заключительный доклад Всемирной конференции по высшему образованию (5–9 октября 1998). – Париж : ЮНЕСКО, 1998. – С. 20.
2. Boyle E. The Feminization of Teaching in America / E. Boyle. – Massachusetts Institute of Technology, 2003. – P. 2–3.
3. Ferguson, R. F. & Ladd, H. F. (1996). How and why money matters: An analysis of Alabama schools. In Holding Schools Accountable: Performance Based Reform in Education, Brookings Institute: Washington, DC. – P. 266.
4. Ravitch, D. (2002) A brief history of teacher professionalism. In White House conference on preparing tomorrow's teachers. Fordham Foundation: Washington, DC. – P. 1.
5. Rury, M. W. (1989). Who became teachers? The social characteristics of teachers in American history. In D. Warren (Ed.), American teachers: Histories of a profession at work. New York: Macmillan. – P. 23.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.wakingbear.com/history.htm](http://www.wakingbear.com/history.htm).

КОРОГОД Н.П., НОВОРОДОВСЬКА Т.С.

## ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

У наш час основою та стратегічним ресурсом для соціально-економічного й культурного розвитку суспільства, зміцнення авторитету та конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні є науково-технічний та інтелектуальний потенціал, який значною мірою зосереджений у вищих навчальних закладах (ВНЗ) і науково-дослідних інститутах.

В умовах ринкової економіки кожна розвинута країна спирається на інноваційну тріаду: освіта – дослідження – інновації. Водночас українська наука на сьогодні не має достатньої підтримки – як фінансової, так і психологічної – ні з боку держави, ні з боку підприємців або суспільства.

Про актуальність зазначених питань свідчить багато факторів, зокрема, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду залучення суспільства

до проблем ефективного використання інтелектуального потенціалу країни. Адже тільки у тих країнах, котрі взяли напрям “Нація, побудована на інтелектуальній власності”, відбувається значний стрибок у процесі економічного розвитку. Саме знання дають змогу сучасній економіці й промисловості розвиватися й витримувати конкуренцію.

*Мета статті* – навести приклади залучення суспільства до проблем ефективного використання інтелектуального потенціалу країни.

Державна підтримка університетів, як і відносини університетів з промисловістю, залежить від історичного і культурного коріння конкретно взятої країни. З досвіду розвинутих країн, наприклад США, Японії, країн Європейської Співдружності або Швейцарії, відомо, що ефективна взаємодія між університетами та промисловістю, інтенсивне використання інтелектуального потенціалу приводить до значного економічного зростання й соціального прогресу.

Візьмемо, наприклад, Китай. Встановлення тісних відносин між університетами та промисловістю спрямувало цю країну на шлях розвитку. Уже можна бачити перші суттєві результати як в економіці, так і в науковій діяльності: окремі науково-дослідні інститути й університети не поступаються багато в чому університетам розвинутих країн. У цій країні держава відіграє важливу роль як у фінансуванні університетів, так і в розвитку відносин між університетами та промисловістю, а також у розробці програм щодо повернення вчених у свою країну із-за кордону.

Слід відзначити, що, будучи віддаленими від світу бізнесу, університети, які є найбільшими осередками наукового, інтелектуального потенціалу, не завжди знають, як краще мобілізувати їх академічні знання. Мала поінформованість щодо охорони й використання права інтелектуальної власності (далі – ІВ) також є проблемою культури і світогляду широких кіл нашого населення.

Потрібні умови, що сприятимуть мотивації наукових працівників, щоб творити і працювати на благо суспільства. Такий підхід дав би можливість створити ресурс знань і винаходів, який можна було б використовувати в процесі інноваційного піднесення і розвитку вітчизняного виробництва.

У кожній країні схеми підтримки співробітництва науки й виробництва різні. Одна з них – це створення наукових парків або технопарків. У деяких країнах для тих компаній, котрі співпрацюють з університетами, застосовується знижене оподаткування. Наприклад, у Китаї та Індії половина фінансування надходить від держави, а половина – від компаній. Ряд розвинутих країн широко використовує також таку форму мотивування у сфері інтелектуальної власності, як гранти.

Дуже важливо збільшити мобільність наукових працівників, адже нові ідеї можуть бути краще відтворені при тісній взаємодії й контактах між вченими та інженерами різних галузей промисловості. У зв'язку з цим існує необхідність у правильному управлінні економічними вигодами, а також у налагодженні процесу ефективного використання інтелектуально-

го потенціалу на основі укладання угод про науково-технічну співпрацю, договорів про виконання науково-дослідних робіт, котрі можуть бути підставою для отримання грантів, інвестицій, податкових пільг.

Взагалі система управління інтелектуальною власністю в Україні проходить етап становлення. Тому використання вітчизняного досвіду роботи в поєднанні з окремими підходами передового зарубіжного досвіду забезпечить необхідне постійне вдосконалення цієї системи, дають змогу реалізувати свої переваги на ринку інновацій, особливо у зв'язку з прискореним процесом інтеграції України у світову економіку.

У багатьох розвинутих країнах світу люди почали усвідомлювати, що наука (університети) має дуже важливе значення для економічного розвитку країни з багатьох причин:

- провідними мотивами для більшості наукових працівників є: самоцінність науково-дослідної роботи; інтенсивне наукове спілкування пізнавального типу, акумуляція знань, інформації, досвіду, новизна наукової творчості; можливість реалізувати свій творчий потенціал; бажання принести користь своїми відкриттями всьому людству або принаймні вирішити яке-небудь народногосподарське завдання;

- в університетах здійснюються дослідження, спрямовані на поліпшення життя людей та їх здоров'я (вакцини та засоби проти різноманітних захворювань, альтернативні засоби отримання енергії, швидке бездротове спілкування та багато іншого);

- наука і техніка є будівельним матеріалом для майбутнього, вони покликані поліпшувати життя у кожній країні, особливо у бідних;

- університети залучають великі людські ресурси, створюючи значну кількість робочих місць для населення і тим самим зменшуючи безробіття;

- університети готують фахівців, які згодом будують наше майбутнє в науці, різних галузях промисловості, ділових установах, в уряді та інших структурах і сферах діяльності.

Сьогодні актуальним було б визначення головних пріоритетів щодо забезпечення адекватного рівня стимулювання активності університетів та інших дослідних інститутів у сфері інтелектуальної власності. Для успішного впровадження об'єктів ІВ необхідно: розробити систему мотивації винахідницької діяльності (проведення виставок, конкурсів творчих досягнень винахідників, інноваційних розробок науковців та ін.); визначити механізми виплат винагороди авторам перспективних розробок, об'єктів права інтелектуальної власності; розробити інноваційну програму розвитку регіону, а також програми грантового фінансування пріоритетних напрямів наукових досліджень, що сприятимуть розвитку регіону; організувати підвищення кваліфікації широких кіл населення з питань інтелектуальної власності; обмін досвідом роботи у сфері інтелектуальної власності.

Що стосується останнього, то серед ВНЗ Дніпропетровської області, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, право здійснення підвищення кваліфікації у сфері інтелектуальної діяльності надано Національній металургійній академії України, яка також проводить підготовку

спеціалістів і магістрів за спеціальністю “Інтелектуальна власність”. На наш погляд, підвищення кваліфікації з інтелектуальної власності було б корисним для фахівців, зайнятих в усіх без винятку галузях господарської діяльності, для науково-педагогічних працівників, викладачів вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та загальноосвітніх шкіл, бізнесменів, керівників та менеджерів підприємств і фірм, для тих, хто займається інноваційною, творчою діяльністю і прагне розпоряджатися результатами своєї праці, надійно їх захистивши. Сьогодні такий захист дуже необхідний, адже ми живемо й працюємо в ринкових конкурентних умовах.

Отже, в умовах стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та ринкових відносин результати творчої діяльності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування, ноу-хау, музичні та художні твори, комп’ютерні програми та ін) набувають все більшого значення, вони виступають і як товар, і як капітал. Саме інтелектуальний капітал визначає конкурентоспроможність сучасного підприємства, а ефективне використання інтелектуальної власності в господарській діяльності дає змогу отримати максимальний дохід від підприємницької діяльності.

Таким чином, можна з упевненістю стверджувати, що підвищення рівня української економіки неможливе без мотивації творчої діяльності, інтенсивного розвитку інноваційної діяльності, інтелектуального потенціалу країни, кожного її регіону. Але, звичайно, покращення економічного стану та рівня життя в країні потребує постійних довгострокових інвестицій.

Активна участь суспільства є дуже важливим фактором для ефективного залучення інвестицій в науку, дослідну роботу та університети. На жаль, не всі розуміють значущості наукових досліджень, необхідності постійного їх проведення з метою покращення життя людей сьогодні й в майбутньому.

Виправити таке становище допоможе консолідація зусиль уряду, бізнес-співтовариств і науковців. Прикладами залучення суспільства до проблем ефективного використання інтелектуального потенціалу на рівні регіону можуть бути такі заходи, як створення:

- наукових журналів (у яких поточний стан у сфері наукових досліджень буде представлений зрозумілою мовою для широкої громадськості);
- наукових кафе;
- науково-пізнавальних центрів для дітей.

Зазначені вище способи ми пропонуємо взяти за основу для розробки проєктів, які можуть бути реалізовані і дадуть, на нашу думку, велику користь суспільству, зокрема в примноженні його інтелектуального потенціалу.

По-перше, щоб розпочати системну роботу з підвищення рівня обізнаності суспільства щодо використання результатів наукової, інтелектуальної діяльності, ми пропонуємо започаткувати в регіоні науковий журнал. Такий науковий журнал буде являти собою видання, орієнтоване на широкі верстви суспільства та міститимете інформацію щодо поточної ситуації в науково-дослідній сфері різних напрямів в нашій країні й закордоном,

викладену зрозумілою для суспільства мовою. Важливою для читачів цього журналу буде інформація в ньому щодо можливостей співпраці науки й бізнесу як у нашій країні, так і на міжнародному рівні.

По-друге, цікавим проектом може стати створення так званих наукових кафе. Наукове кафе – це місце, куди, за ціною чашки кави, будуть приходити люди, щоб ознайомитися з останніми ідеями та розробками в галузі науки і техніки. Засідання за інтересами можуть проводитись у кафе, ресторанах і навіть у театрах, але завжди за межами традиційного академічного контексту. Треба зауважити, що саме такі кафе є форумом для обговорення наукових питань, але не мають на меті продаж наукових ідей та розробок. Створення таких кафе сприятиме залученню суспільства до проблем науки, адже лише шляхом обговорення проблеми стають зрозумілими, налагоджуються певні зв'язки, що сприяють прийняттю важливих і корисних рішень. І все це відбувається у комфортній, невимушеній обстановці.

По-третє, особливу увагу хотілося б приділили проекту, присвяченому залученню дітей у сферу науки та природи. Адже саме діти є нашим майбутнім, саме з дитинства у людини закладаються інтереси та погляди. Суть цього проекту полягає у створенні науково-пізнавальних центрів (далі – НПЦ) для дітей. У рамках НПЦ можуть працювати виставки або навіть музеї, у яких представлені різноманітні експонати, наприклад, муляжі тварин, макети земних ландшафтів, різноманітних приладів, фільми про природні явища та тварин (або фотографії), інструменти та засоби, що використовуються в експериментальних та наукових дослідженнях (мікроскопи, хімічні пробірки) тощо.

Відвідання такого центру (або музею) надасть змогу дітям за допомогою пояснень, розповідей та демонстрацій вчителів (або робітників музею, які мають бути досить креативними людьми) детально зрозуміти ті чи інші світові явища, на основі яких здійснюються наукові дослідження. Наприклад, в Англії в такому НПЦ одним з проектів було дослідження кита: був зроблений макет кита, у розрізі продемонстровані його нутрощі, показані фільми про китів, представлені фотографії. Усе це викликало величезний інтерес та повагу до цієї тварини.

У США були здійснені дослідження щодо впливу таких НПЦ, зокрема, на виховання й світогляд дітей, на подальший соціально-економічний розвиток країни. Дослідження охоплювали дві групи дітей, одна з яких вчилася традиційно – тільки за шкільною програмою, а друга група дітей вже з трьох років у вільний від навчання час (у дитячому садку або школі) відвідувала такі центри. Спостереження велися за багатьма ознаками протягом 40 років. На основі зібраної інформації дійшли висновків, що друга група дітей була надзвичайно вмотивована, їм було цікаво досліджувати світ саме таким способом (торкатися, дивитись фільми, фотографії тощо), їх успішність у школі та рівень знань були набагато вищими, ніж у дітей першої групи. У подальшому знижувалась кримінальність, тому що такі діти виростили в умотивованих успішних людей, які дбайливо ставились до інших людей, тварин та навколишнього середовища. Серед двох груп

саме діти з другої групи через багато років досягали висот у бізнесі та інших сферах діяльності, що, у свою чергу, дуже позитивно впливало на економіку країни.

Крім того, економічні вигоди від функціонування науково-пізнавальних центрів цілком очевидні: їх прибутки будуть формуватись за рахунок плати за відвідування (за вхід дорослих та дітей, плата за деякі вистави тощо), а бюджет області поповниться за рахунок податків тощо. У разі створення таких НПЦ, без сумніву, ними зацікавиться дуже велика кількість батьків дітей різного віку, які готові вкладати чималі кошти в розвиток своїх дітей. Водночас держава теж не повинна стояти осторонь підтримки такого проекту – усі кошти, які будуть вкладатися у розвиток дітей (зокрема, у створення таких центрів), через декілька років окупляться принаймні вдвічі. Це внесок у наше майбутнє, завдяки якому ми отримаємо значний розвиток економічного потенціалу держави та ментальної свідомості населення. Серед переваг таких НПЦ, що визначають їх суспільну значущість, є такі:

- сприяння особистісному розвитку дітей, збагаченню їх світогляду;
- стимулювання уявлення та творчих, інтелектуальних здібностей дітей;

- зміцнення здоров'я та благополуччя;
- повага до місцевої культури та навколишнього середовища;
- примноження інтелектуального потенціалу рідного краю.

Як показує досвід іноземних країн, зацікавлених людей у таких науково-пізнавальних центрах (музеях) дуже багато, тому вони завжди мають велику кількість відвідувачів – дітей, молоді, дорослих. Завдяки цьому такий проект є дуже прибутковим та корисним для суспільства.

**Висновки.** Таким чином, незважаючи на те, що економічні моделі використання інтелектуальної власності дуже корисні для розуміння зазначених вище проблем, соціально-психологічні перспективи творчої праці також відіграють важливу роль у формуванні стратегій щодо розвитку й примноження інтелектуального потенціалу кожної країни.

### Література

1. Управління інтелектуальною власністю : монографія / П.М. Цибульов, В.П. Чеботарьов, В.Г. Зінов, Ю. Суїні ; за ред. П.М. Цибульова. – К. : К.І.С., 2005. – 448 с.
2. Соціально-економічні аспекти використання інтелектуальної власності в сучасних умовах. Теорія і практика : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
3. Корольова Т.С. Ефективність використання наукового потенціалу вищого навчального закладу / Т.С. Корольова // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. – Одеса : ОДЕУ, 2007. – Вип. 29.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.mit.edu/workplacecenter/publications.html#books>.